

Spanning op het net

Auteur(s):

Keuzenkamp, H.A.

Wijnbergen, S.J.G., van

*De auteurs zijn verbonden aan SEO respectievelijk Uva.***Verschenen in:**

ESB, 86e jaargang, nr. 4291, pagina 51, 19 januari 2001

Rubriek:

Prikkel

Trefwoord(en):

Privatisering en deregulering gaan niet zonder haperen. Er zijn eclatante successen, zoals de telecommunicatie die nog maar kort geleden als natuurlijk monopolie werd beschouwd. Maar in Californië dreigt een fiasco voor deregulering van de elektriciteitssector. De belangrijkste stroomaanbieders verkeren er op de rand van faillissement en de leveringszekerheid loopt gevaar. Dreigen Californische toestanden ook in Nederland?

Begin 1998 is de stroomsector in Californië gedereguleerd. De stroomtarieven voor eindverbruikers zijn echter aan maxima gebonden en het vrijgeven van consumentenprijzen is politiek vuurwerk. Terwijl de economie de afgelopen tien jaar sterk groeide, bleef de elektriciteitscapaciteit vrijwel gelijk, mede dankzij strenge milieuwetgeving die investeringen ontmoedigde. Ook het netwerk werd niet aangepast; importstroom uit omliggende staten is slechts beperkt mogelijk. Het resultaat is te weinig reservecapaciteit. Een extreem warme zomer met navenant veel airconditioning zorgde afgelopen jaar voor een piekvraag. Samen met de gestegen olie- en gasprijzen leidde dat tot een explosie in de groothandelsprijs voor elektriciteit. De elektriciteitsbedrijven mochten dit echter niet aan de klant doorberekenen. De twee grootste aanbieders van stroom, PG&E en Edison, hebben in het afgelopen half jaar samen een verlies van f 25 miljard geleden en zijn vrijwel failliet. Maar de gouverneur van Californië, Gray Davis, voelt er weinig voor om de stroomprijs voor consumenten drastisch te verhogen: er zijn nu eenmaal meer consumenten die stemmen dan elektriciteitsproducenten. Kortom, er gaat een schoorvoetende en veel te kleine prijsaanpassing komen. Verder zal de staat geld bijpassen via een 'kapitaalinjectie': een subsidie die alleen maar tijd van leven geeft zonder de werkelijke problemen op te lossen. De problemen in Californië zijn duidelijk niet te wijten aan te veel maar aan te weinig deregulering.

Loopt Nederland eenzelfde risico? De productie is geliberaliseerd en de productiebedrijven zijn grotendeels verkocht aan (buitenlandse) commerciële partijen. Maar ook hier zijn netwerkbepalingen: er is onvoldoende importcapaciteit om prijsverschillen met het buitenland weg te arbitreren. Die prijsverschillen zijn gestegen omdat in Nederland om milieuredenen gekozen is voor gas als hoofdbrandstof, terwijl in het buitenland veel goedkopere maar milieu-onvriendelijke kernenergie en kolen de marginale brandstoffen zijn. Ook bij ons zijn eindverbruikersprijzen, althans voor de kleinere verbruikers, niet vrij.

Californische problemen zijn desondanks niet te verwachten. Allereerst is de restcapaciteit (vooralsnog) ruim; de consumenten worden in Nederland door de politici 'beschermd' tegen lage, niet tegen hoge prijzen. De distributiebedrijven hebben nog enige jaren een door de politiek gesanctioneerd monopolie voor levering aan kleinverbruikers. Verder hebben wij een verstandiger systeem van prijsregulering dan Californië: als brandstoffen zo ver stijgen dat zelfs de hoge monopoliewinsten van de distributiebedrijven in gevaar komen, mogen zij die hogere brandstofprijzen doorberekenen. Tot slot schommelt onze piekbelasting minder sterk doordat airconditioning niet zo'n grote vraag genereert. Grootschalige faillissementen van producenten of distributeurs zijn dus niet te verwachten.

Ondertussen wacht wel de actuele vraag op antwoord, wat er met het elektriciteitsnet moet gebeuren. Dit vormt het kernprobleem, want in het monopolie van het net schuilt de grootste bron van marktfalen. Het landelijke hoogspanningsnet is recentelijk als TenneT aan de staat verkocht. Het monopolie van TenneT maakt prijstoezicht nodig. Maar zeker zo belangrijk is een garantie dat er voldoende in netwerkkapaciteit wordt geïnvesteerd; iets wat een monopolist te weinig zal doen. Toch zijn dergelijke investeringen op zijn minst op de koppelpunten met het buitenland noodzakelijk, gezien de voortdurende internationale prijsverschillen. Als TenneT in privéhanden zou komen, moet de toezichhouder dus de netbeheerder kunnen dwingen te investeren, precies zoals KPN door OPTA is gedwongen tot investeringen om voldoende capaciteit te kunnen leveren aan andere telecom- en internetbedrijven.

De politiek overweegt echter aan staatseigendom vast te houden en dan ligt deze investeringsbeslissing nog veel moeilijker. Overheidsinvesteringen moeten passen binnen arbitraire macro-economische plafonds. Wat daaronder gebeurt, wordt in hoge mate door ambtenaren bepaald, met hun oor gespits naar hun politieke bazen. Commercieel en sociaal verdedigbare investeringen wegen in de politiek zelden even zwaar als korte termijn scoringsmogelijkheden, met funest gevolg voor overheidsinvesteringen. Toekomstige generaties stemmen nou eenmaal niet vandaag.

Samenvattend: nee, op de korte termijn komen er geen Californische problemen in Nederland, maar op de lange termijn kan het wel mis gaan als het etatisme in Paars-II doorzet. Een netwerk in private handen, onder goed toegerust toezicht, biedt de beste garantie voor adequate netwerkkapaciteit en een betrouwbare en niet onnodig dure elektriciteitsvoorziening.

